

նպատակները համար են հիմնվում մամուլի դասակարգության դատարանները: Այս մասին մեզ լրուլի տեղեկություններ տալիս է հոնգրեյի նախագահ Վիլհելմ Զինգերի զեկուցումը: Դատաստանական հիմնարկությունը, սասց նախագահը, գլխավորապես ի նկատի ունի մամուլին վերաբերված այն հարցերը, որոնք ազդեցիկ օրենսդրությունների մէջ չեն նախատեսված:

Եթէ մեզ աջողի հրապարակվող վճիռներով պահպանել արժանապատուութիւնը պոլիտիկայի մէջ, աջողվի, եթէ ոչ վերացնել, գոնէ փոքրացնել բանականութեւնը երկրակի հոգաւորութիւնը, որ հետզհետէ վայրենանում է, յայտնի սկզբունքներ մտցնել գրական իրաւունքին վերաբերող շատ վիճելի հարցերի մէջ և վերացնել այն խառնաշփոթ դրութիւնը, որ յաճախ տեղի է ունենում մամուլին վերաբերող դատաստանական գործերում, եթէ այս բոլորը աջողվի, պետութիւնները անշուշտ հետաքրքրութեամբ և բարեկամաբար կը վերաբերվին մեր ինքնավար դատարաններին և նոյն իսկ կը սկսեն խրախուսել նրանց:

Բայց դա նպատակներից մէկն է միայն: Անա մի ուրիշ շարք, որ կը ընկնէ մամուլի հեղինակութիւնն ու դարձնում է նրան մի գզուկի շահադիտական գործիք:

Իրաքանչիւր պետութեան մէջ—չարունակեց պ. Զինգեր—լինում են անհատներ, որոնք ի շարք են գործ դնում իրանց շնորհքը և ազդում են նրանով, որ սխտեմաբար ենթարկում են ամենայնպէս քաղաքացիներին բանաբաններին և ինստիտուցիաներին: այդ պրոֆեսիոնալ բանաբանները անհեղձաբար ցանկանում են, որ վերաբերուին կրօնին և դատաստանական գործ սկսեն իրանց գէմ: Բանաբանները կարողանում են այդպիսի գործերի միջոցով իրանց վրա դարձնել նոյն իսկ օրինաւոր մարդկանց ուղարկութիւնը և ձեռք բերել մի հոչակ, որ այնչառ անխառնաբեր կը ընկնէ ձեռք բերել: Բանաբանները մեծ մասամբ այնքան խելահաս են, որ միայն արժամարանելով են վերաբերում զրպարտողների տրտուր արհեստին: Բայց երբեմն բաւական չէ այդ արհեստը, այսինքն այն դէպքերում, երբ զրպարտիչը երկայնական ճշմարտախօսութեան համար վերաբերում է զրպարտվածներին մտացածին և արձատրված գործողութիւններ, որովհետև լուրջութիւնը այդ դէպքերում հիք կը տայ այդ բոլոր սուտ ամբաստանութիւնները հիմնաւոր համարելու: Եթէ զրպարտվածը հարկաւորված լինի դիմելու պետական դատարանին, այն ժամանակ զրպարտիչը, որ ամեն տեղ բեկված է որոնում, հասած կը լինէր իր նպատակին, և եթէ նրան նոյն իսկ դատարաններին, այդ մի և նոյն կը լինէր, քանի որ նա շատ մութ հասկացողութիւն ունի պատուի մասին: Դատաստանական գործը, ազմուկը, դատարանում էլ վերաբերանքներ հասցնելու շարունակութիւնը, այս բոլորը նրա համար ձեռնտու է: Բայց եթէ այն մարդը, որ անպատուած է, դիմէ մեր դասակարգային դատարանին, այստեղ նա հնարաւորութիւն կը գտնէ արգարանալու և ամբաստանութիւնները հերքելու, իսկ զրպարտիչը չի գտնի իր ցանկացած բեկվածը, որին նա ձգտում է զգուցիկ միջոցներով...

Երբորդ շարքեր, որի դէմ ուզում է կռուի դատարանը, աշխատանքը շահագործութիւնն է:

Ինչ ողբալի դրութեան մէջ են յաճախ ընկնում մեր ընկերները, որոնք աշխատանքը անխելճ խմբագրութեւնը շահագործում են ձրի: Պետական դատարանի առաջ այդ կողմովածները չեն կարող պաշտպանութիւն գտնել, որովհետև այս դէպքը օրենքի մէջ չէ նախատեսված: Եթէ այս դէպքերի մասին յայտնողներ լինեն, միջոցապէս դատարանը իր առաջին և բարձր պարտքը կը համարէ անել ամեն հնարաւոր բան, որ դատարանների վճիռները որքան կարելի է շատ լայն տարածվեն հրատարակութեան միջոցով, այնպէս որ աշխատաւոր գործը կը գտնէ, վերջապէս, պաշտպանութիւն այնպիսի անխնայ հարստահարողների դէմ, որոնք մամուլը ծառայեցնում են միայն իրանց գոծը շահելուն և ի շարք գործ դնելով ժողովրդի սուտը, խայտառակում են մեր դասակարգը:

Համաժողովը ընդունել է այդ ծրագիրը և ցանկութիւն է յայտնել, որ դատարանների կազմակերպութիւնը վերջացած լինի մինչև հետեւի հունիսը: Տայ Աստուած, որ դա լինի մի կենդանի, իր բարձր կոչման միանգամայն արժանի գործ և ոչ թէ ձևականութիւն, ոչ թէ մի հիմնարկութիւն, ուր արդարութեան և ճշմարտութեան դատը զոհվէր կողմակի դիտումներին: Մենք հետո ենք այդ հիմնարկութիւնը կառուցելու համարելու մտքից: Բայց ինչպե՞ս կը շարունակուի, մամուլը տառապում է ուրիշ շարքերից, մամուլը տառապում է ուրիշ շարքերից, մամուլը տառապում է ուրիշ շարքերից և տպագրական խօսքի իւրաքանչիւր անկեղծ բարեկամի համար շատ ցանկալի կը լինէր, որ միջազգային արիքունալի առջև կանգնէին և

զբնի պոնտիկները, զբնի աւազակները, համարումք ու արդարութիւն վաճառողները: Մի համաշխարհային բարձրագոյն հիմնարկութիւն իր վճիռներով կարող էր շատ առողջաբար հոսանքներ մտցնել մամուլի միջնորոտի մէջ: Եւ ո՞վ գիտէ, գուցէ շատ հեռու չէ այդ ժամանակը: Յամենայն դէպս մենք այժմ ներկայ ենք մի համակարգի սկզբնաւորութեան և եթէ նա լինի գոնէ իր ընտրած սահմանների մէջ բեղմնաւոր, գործունեայ ու ազդեցիկ, այն ժամանակ հեռու չի լինի և այն յոյսը, որ պէտք է գտն մամուլի համար և աւելի բարդ ու մեծ պահանջներ իրականացնելու օրերը...

ՅԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ՍԵՁՈՆԸ

Հայոց ներկայացուցիչները թիֆլիսում այս ձմեռ պէտք է կրեն հետեւեալ բնաւորութիւնը: Դրամատիկական ընկերութիւնը մինչև նորտարի կը տայ իր նախաձեռնութեամբ մի քանի ներկայացուցիչներ գերասաններ և սիրողների մասնակցութեամբ: Իսկ նորտարուց յետոյ կը տայ կանոնաւոր ներկայացուցիչներ, շարքեր երկու անգամ, ինչպէս անցեալ տարի: Արարեսանի Հաւաքարի թատրոնը դեռ չէ կազմակերպել կանոնաւոր ներկայացուցիչներ: Բայց ինչպէս լավում է, պարտաւորութիւններ են տեսնվում սեղօն սկսելու համար: Այդ թատրոնում ներկայումս հայ և վրացի սիրողները համբարչի գործակցութեամբ տալիս են շարքեր մի անգամ մի ներկայացում և դիտաւորութիւն ունեն շարունակել իրանց գործունեութիւնը աւելորդ ձմեռվայ ընթացքում: Հաւաքարում գտնվող միւս ժողովրդական թատրոնը, Մուրաշկոյի, տալիս է երբեմն այլևս ներկայացուցիչներ, բայց նա իր հնաւորութեան և բեմական թերութիւնները շնորհիւ անկարող է լինում գրաւել մեծ հասարակութիւն: Ուստի գործը անցնում է դէպի Արարեսանի թատրոնը, որը թէ աւելի ընդարձակ է և յարմար է թէ գտնվում է աւելի կենտրոնական տեղում:

Օպերային ներկայացուցիչներ այս տարի կը տրվին Դոնալդի ղեկավարութեամբ: Նա արդէն երկու շարքեր է, ինչ կը լինուի ինչններ է անում և այսօր, սեպտեմբերի 17-ին, տալիս է իր առաջին ներկայացումը: Նա հրաւիրել է թիֆլիսցիներին անձնասթ նոր ոյժեր, որոնցից մի քանիսը երգիչ են նաև Իտալիայում: Ինկերտուարի մէջ նշանակված են մի քանի նոր օպերաներ, որոնք չեն տրված թիֆլիսում, կամ շատ քիչ են տրված: Օպերաների նշանաւոր մասը պատկանում է եւրօպական հեղինակներին:

Արտիստական թատրոնում ներկայացուցիչներ կը տրվին Մէյերհոլդի ղեկավարութեամբ: Ներկայացուցիչները կը սկսին Զեխովի պիեսայով: Բեպերտուարի մէջ նշանաւոր տեղ կը բռնեն յայտնի դրամատուրգների՝ Իւլենի, Մենելիլիցի, Պլեբիլիսի, Հաուպտմանի և նոր երկացող պիեսներ: Ինքն Մէյերհոլդը հետեւող է Մոսկովայի Գեղարուեստական թատրոնի սկզբունքներին: Ներկայացուցիչները կը սկսին սեպտեմբերի 26-ին:

Վրաց ընդ պատրաստվում է տայ կանոնաւոր ներկայացուցիչներ և ձեռք է բերում նոր պիեսների լեպերտուարը հարստացնելու համար:

Թուրքերը դիտաւորութիւն ունեն կազմակերպել սիրողների աջակցութեամբ մի երկու ներկայացուցիչներ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Բագուի նահանգապետը հեռագրով հայրդղել է Կովկասի կառավարչապետին, որ Բագուում սեպտեմբերի 11-ից մինչև 13-ը խօսքերայով հիւանդացի կն 41 հոգի, որոնցից մեկը են 29-ը:

Սեպտեմբերի 10-ին Շուշում Գանձակի նահանգական դատարանի այնտեղ գնացած մասը Ֆ. Ս. Իսախանովի նախագահութեամբ ընկնել է Իսահակ Ժամաւորների ընդ կերպով 30,000 բուրլի փող պահանջելու գործը: Մեղադրվում էին Չաքաթայայի բնակիչ Մովսէս Միխայիլան, Գրեք գիւղի (Գեօգչայի գաւառ) բնակիչ Արսէն Ամիրխանը և Շուշու բնակիչ Ամրատ Մարգարեանը: Դատարանը մեղաւոր է ճանաչել Արսէն Ամիրխանին և Մովսէս Միխայիլան, որոնց և դատապարտել է ամեն մէկին 6 տարի տաժանակիր աշխատանքի, իսկ Ամրատ Մարգարեանին արդար է ճանաչել: Գործը ընկնել է դանիակ Մեղադրվածներին պաշտպանել են երրուկ հաւատարմատար Ստասար (Մօսկովայից) և Վանսովի (Բագուից):

Պօստ-հեռագրատների գլխաւոր վարչութիւնը հայրդղել է թիֆլիսի պօստ-հեռագրական շրջանի գլխաւորին, որ ինքը 19 տարով կօնցէսիս է սուել ինժեներ Շիլլերին Երևան և Ալեքսանդրօպոլ քաղաքներում հեռախօսի ցանցեր անցկացնելու համար:

Ներկայ սեպտեմբերի 15-ին թիֆլիսի դատաստանական պալատի Ուրախում քննվեց իշխ. Գեօրգի Փալաւանովի գործը նա մեղադրվում էր փախուստով: Մեղադրվելու էր Գեօրգի Գալաւի Յերոնիմ գրողը՝ իր սեփական արձեւատով: Օգտվելով գրեղացիների դրամական չափազանց նեղ վիճակից և դրամի շատ անընթեշտ պէտքից, նա նրանցից ամենիս է եղել 3600 Տոկոս-տոկոսի վրա բարդելով, իշխ. Գ. Փալաւանովը խուճ, իւրացնում էր խեղճների անասուններն ու երկրագործական գործիքները, երբ գրեղացիները չէին կարողանում ժամանակին վճարել պարտքերը: Նահանգական դատարանը գործը քննելով, իշխանին ճանաչել էր յանցաւոր վաշխաւորութեան մէջ և վճով էր 3 ամիս բանտարկութիւն, զրկելով անձնական և կալուածական յատուկ և իւրացրած բոլոր իրաւունքներից ու արտուտութիւններից: Դատաստանական պալատը վճիռ կայացրեց, որով իշխ. Փալաւանովը՝ Բարձրագոյն մանիֆէստն էլ աչքի առաջ ունենալով, դատապարտվեց 2 ամիս 20 օր բանտարկութեան: Իսկ ինչ վերաբերում է իրաւունքներից զրկվելուն, այդ առիթով դատաստանական պալատը որոշեց դիմել Բարձրագոյն բարենայեցողութեան:

Ակաժիւնիստի շրջանի Պետրովսկի շրջանի գրում են «Ք. Բ.» լրագրին. «Հեռաւոր Արեւելի պատերազմի ազդել է կեանքի բոլոր մասերի վրա—թէ աւետի, թէ տնտեսութեան: Անկասկած է, որ Ակաժիւնիստի շրջանի հարուստ կազակ ու տեղացի ազգաբնակչութեան տնտեսական կեանքն աւելի դիմացկուն է, քան՝ օրինակ՝ միջին Ռուսաստանի աղքատ տնտեսութիւնը, բայց այստեղ էլ արդէն սկսում է զգացվել պատերազմի ազդեցութիւնը: Հող մշակելու համար աշխատող ձեռքերը նուազել են սաստիկ և նրանց օրավարձը չէ տեսնված բարձրութեան է հասել: Մի բանուրի օրավարձը 1 ռ. 50 կ.—1 ռ. 75. ի է հասել, իսկ կին բանորինը 1 ռ.—1 ռ. 20 կ.: Բաղարում ինչ էլ որ վճարէք ամսական աղախին չէք կարող գտնել: Հացի գինն արդէն սկսում է բարձրանալ»:

Թիֆլիսի նահանգի ազնւականների պալատում, համաձայն ազնւականների անցեալ մայիսի 10-ի հերթական ժողովի որոշման, խնդրել է, որ՝ 1899 թ. օրենսգրքի IX հատորի 174-դ յօդուածի հիման վրա, ազնւականութեանը իրաւունք տրվի իր միջից ընտրելու թիֆլիսի գիմնադրանների և բէալական պարտքի համար պատուաւոր հոգաբարձուներ:

«Ք. Բ.» լրագրին հայրդրում են, որ Օրէնւորդ-Տաշկէնտի երկաթուղու գիծն արդէն վերջացել է: Տեղի գեներալ-նահանգապետ Տեղաւորը, որ արդէն Պետերբուրգից մեկնել է իր ծառայութեան վայրը, կանցնէ այդ նորակառուց գծովը և դրանից յետոյ երկաթուղին կը բացվի հասարակութեան և ապրանքների համար:

«Որ. Բ.»-ը հայրդրում է, որ «Ո. Բ.» լրագրի խմբագիրը հաստատված է դօկտօր Ն. Ն. Շտիպիլցը:

Հայրդրակցութեան ճանապարհների միջնաւորութեան վիճակագրական բաժինը վերջացրել է ուսական բոլոր երկաթուղիների տեղական վարչութիւնների 1902 թ. հաշիւների ընդհանուր քննութիւնը: Ստացված փաստերից են ապալիս, որ ընդհանրապէս աճել են երկաթուղիների եկամուտները, համեմատելով նախընթաց տարիների հետ, բայց մի քանի պետական և մասնաւոր գծեր փաս են արել: Բոլոր երկաթուղիների 1902 թ. ընթացքում տուել են 32,249,391 ռ. փաս: Դա կազմում է մի վերատի վրա 689 ռ. փաս:

Սեպտեմբերի 14-ին կայացաւ թիֆլիսի դուժայի դպրոցական յանձնաժողովը նիստը, որի մէջ որոշվեց Գ. Մ. Թամազեանի անուան թոշակը յատկացնել Պետերբուրգի համալսարանի ուսանող Տէր-Ասատուածատրեանին: Մնացած թիֆլիսցիներին թոշակեանին և Լէզրանին պէտք է արվի ամեն մէկին 440-ական բուրլի օժանդակութիւն թողակից աւելացած գումարից:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԵՈՒՐՁԸ

Ռ՛րեղ կը լինի նախատեսւած: «Արդե՞ք ուսական բանակը կը դուռնի ճակատամարտ Մուկղէնի մօտ, թէ կը նահանջէ դէպի Տէլին» —հարցնում է «Րու. Տլօբօ» լրագիրը: Ռուր կուզեն կապօնացիները իրանց շխաւոր հարուստը: Ինչով կը վերջանայ նոր արիւնքի դրաման հաւաքող Արեւելու: Ան հարցնող որոնք յուշում են ամենիս և իւրաքանչիւրին... նորից հասան յուզալից և սպանալից օրեր:

«Անձամբ մենք կարծում ենք, ասում է լրագիրը, որ մանջուրական բանակի հրամանատարի համար կատարեալ հաշիւ է ընդունել նոր ճակատամարտը հէնց Մուկղէնի մօտ: Նրա բնած գիրքը, յամենայն դէպս, ուժեղ է և մեր ինժեներները բաւական աշխատել են, որպէս զի մեծացնեն նրա պաշտպանութեան ընդունակութիւնը: Ունե՞նք գետը բաւական կը դուռնարացնէ հակառակորդի գործողութիւնները: Նոյն իսկ այն դէպքում, եթէ մենք ստիպված լինենք նահանջել,—բայց եթէ այդ նահանջում կատարվի իր ժամանակին,—մենք կատարեալ իրաւունք ունենք հաշուել, որ հակառակորդի կրուստները մեծ կը լինեն միջինների համեմատութեամբ: Արդէն հէնց միայն դա համար կուրը նպատակաւոր է, իսկ ուղղակի Տէլին նահանջելը թշուառ ձեռքը կը գցէ գրիթէ առանց դիմադրութեան հարուստ Մուկղէնը և մեղ համար սաստիկ աննպատ տպաւորութիւն կը թողնէ չինացիների վրա ու աւելի ևս կը սաստկացնէ Լեւօնանի նահանջման թողած տպաւորութիւնը»:

Ռուսների ոյժերը անում են: «Local Anz.» թերթը հայրդրում է, Լօնդօնի լրագիրների ասելով, թէ օգոստոսի 27-ից սկսած գեներալ կուրօպատկիլնի բանակը հասել են 75,000 աշակից զօրքեր, մեծ մասամբ ընտիր զօրքեր արևմտեան Ռուսաստանից և 170 թնդանօթի: Նորերս Խարբինց դուրս եկան երբ զրահապատ գնացք, որոնցից մէկը գտնվում է Տէլի-նում, իսկ երկուսը հասան Մուկղէն: (Ռօս.)

Ինչպան զօրք Եսպօնիան կարող է դուրս հանել: «Temp» լրագրի թղթակիցը մեկնաբանում է Օլիանայի այն խօսքերը, որ նա սասց Լեւօնանի ճակատամարտից յետոյ, թէ որքան էլ Ռուսաստանը նոր զօրքեր կազմէ, Եսպօնիան միշտ նրանից աւելի զօրքեր կը հանէ: Ընդ է արդե՞ք, հարցնում է թղթակիցը, որ Եսպօնիան կարող է յոյս ունենալ, թէ ոյժերի գերազանցութիւնը միշտ իր կողմը կը լինի Այն հեշտութիւնը, որով նա մինչև այսօր լրացրել է իր կրուստները, կարող է մեծ երկուկը ներշնչել: Պատերազմի սկզբում Եսպօնիան ունէր պահեստազօրքերի 7 դասակարգ. ամեն մի դասակարգում կար 50,000 մարդ, ուրեմն 300,000, դուրս հանած 50,000-ը մասնացութեան համար. բացի զրանից շատ հաւանական է, որ նախատեսելով պատերազմը Ռուսաստանի հետ, Եսպօնիան տուել է ամեն մի դասակարգի նորակոչներին, որոնք դեռ դրոշակի տակ չեն կանչված, ընդհանուր ընդունակական կրթութիւն 5 ամսվայ ընթացքում Հաշուելով տարեկան 100,000, երկրորդ դասակարգի այդ պահեստները կը լինեն վերջին 6 տարվայ ընթացքում գոնէ 500,000: Այդ երկու աղբւրները միատեղ կը տան 800,000 պահեստազօրքեր, որոնք գործող բանակի 200,000-ի հետ կը տան Եսպօնիային կրթված դիւնորների մի ահագին բանակութիւն, գրիթէ մի միլիօն: (Օ. Ո. ԵՖ.)

Եսպօնացիները մեծ ցնկալիքն ունեն Սախալին գրաւել: «Local Anz.» թերթի թղթագիրը հայրդրում է, որ կապօնացիները հետո հետ է սաստիկ ցնկալիքիւն են արտայայտում շուտով գրաւել Սախալին կղզին: Այդ կղզին 76 հազար քառ. մղոն մեծութեամբ, այսինքն այնքան, ինչքան Միլիթան, և 28,000 բնակիչներով, ծածկի լաւ հանքերով և ձկան առատ որսով, Եսպօնիայի համար շատ մեծ նշանակութիւն ունի: Բացի դրանից կղզին կարեւոր է Եսպօնիայի համար ուղղադիրտական տեսակէտից, որովհետև ընկած է Եսպօնիայի և Ռուսական ափերի մէջտեղը: Ռուսաստանը գրիթէ զօրք չունի կղզու վրա և պէտք է սպասել, որ կապօնացիները շատ շուտ փորձ կանեն գրաւել այդ կարեւոր կէտը, որի պահպանութեան համար Ռուսները բաւական անհոգութիւն են ցոյց տալիս: (Օ. Ո. ԵՖ.)

Փայտի դաւանակները Անգլիայի եւ Եսպօնիայի միջև: Իօկօնամից գրում են, որ այդ տեղ շատ է խօսվում, թէ մի ծածուկ դաշնակցութիւն կայ Անգլիայի և Եսպօնիայի մէջ և

Թէ իբր ներկայ ուսուսանողական պատերազմի ծրագիրը միտանող է կազմված այն պայմանով, որ Եսպանիան Պորտ-Արտուրը վերջնական յետոյ տայ այդ բերդը Անգլիային, որը նրա փոխարէն կը տայ Վէյ-Հայ-Վէյը: (P. I.)

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐԹՎԱՍՏԱՆԵՑ

1-ին սեպտեմբերի 1-ին

Քաղաքին հարաւարեկան կողմում կեն ժամ հետաւորութեան վրայ մի գեղամիտաց ժողովարանի անունով ընկած է 35 տուն հայերէն բնակարաններու համախումբ: Գրքեր, քարտէսներ, 97 թիւ ամուր քրէական բարձրագոյնութեան ենթակից իրանց սերելիներէն շատերն են ամբողջ գոյքերը մի քանի ժամվայ մէջ կորցնելուց յետոյ, անմիջապէս վիճակի մէջ թողին իրանց նախնական Վասիլի և Երանոսի ապաստարան ընտրեցին:

Շորաւը թէն հաստատվելու միայն 5-6 տանից էր բաղկացած, բայց տարեց-տարի մեծանալու վրայ է հաւանականաբար մի օր նախկին Վասիլի (57 տուն) չափ կը դառնայ: Գիւղացիները գլխաւոր պարագմունքը հողագործութիւնն է, մասամբ էլ անասնապահութիւնը, որոնք իրանց նախնիները կտակաւ նուիրական ասանդներն են: Նրանք մըշակում են ցորեն, բամբակ, գարի և այլ գիւղատնտեսական բերքեր, ստացած արդիւնքից էլ՝ որոշ չափով տալիս են գիւղատէր աղային: Դեռ մինչև 1902 թվականը գիւղացիք գործը էին որ և է ազգային հաստատութիւնից բաց չանցելու տարի, Գեղուք ծ. վ. Նալբանդեանի կարգադրութեամբ, կարողացաւ մի փոքրիկ հողաշէն կերպով կտուցանել, որին կից է նաև մի դաստանից բաղկացած դպրոցական հասարակ շէնքը:

Առհասարակ ով որ Ատրպատականի և պարսկահայերի դաւաճական հայ գիւղերից որ և է մէկուսի եղել է, կամ որոշ տեղեկութիւններ հաւաքել է նրանց ընակիչները նրախանայի գործիքն ասին, նա անշուշտ այն համարձակում եկած կը լինի, որ այդ գիւղերից մեծ մասը հազար մի գիւղատնտեսութեամբ են կարողանում իրանց ընտանեկան ապուրուստը հայթայթել և հետևապէս այդ մեծ հոգսի պատճառով, անկարող են իրանց զաւակները կըրթութեան մասին մտածել: Այդպիսիները թըրուս ամուսնու է և վերադիշակ գիւղերը:

Այս զանոն են մի քանի անգամ առիթ ունեցայ այդ գիւղը այցելելու և որքան ազդեցիկ են, երբ ամբողջ գիւղում գոնէ մի հասարակաց մարդ չը գտայ, ի բաց առեալ քահանան, որը տեղացիները շարքին չէ պատկանում, գիւղացիք իրանք էլ գանգատվում էին այդ վիճակից և աւելացնում էին, որ մի հասարակ գործիքն համար ստիպված են շատ անգամ այս ու այն տեղերը դիմել և մի մեծ բարիք է իրանց համար, երբ վերջերս կարողացան մի քահանայ ունենալ, որը ետայ տանում է իրանց: Նրանք ցաւ էին յայտնում, որ իրանց երեխաները հոկտեմբերից սկսած մինչև ապրիլ ամիսը բոլորովին անտործ թափառում են գիւղի փողոցներում, զուրկ մնալով մինչև անգամ ամենատարրական կրթութիւնից, որի գլխաւոր պատճառը աղքատութիւնն է, որ նրանք գգում են ուսման կարեւորութիւնը և սրբան մեծ բարեբարութիւն կը լինի, երբ մի կողմից օգնութեան ձեռք կը կարկառովի դէպի այդ ուսման ծարաւի մասնակիցները:

Վերջին օրերուս գիւղացից որոշեցին մի փոքրիկ դպրոց հիմնել գիւղում և առժամանակեայ յանձնել քահանայի կառավարելու համար, յուսալով՝ որ յետոյ կը լինի մի ուսուցիչ, որը կը շարունակէ նրա սկսածը, և տեղի գերմանահայկական որբանոցում ընկերութեան վարչութիւնն էլ, նրանց գործիքն ի նկատի ունենալով՝ իր կողմից ձրեալպէս խօսաւորացաւ ուսման և դպրոցական ուրիշ առարկաներ, որպէս զի սկզբնական արգելքներ մէջտեղից վերացվին. բայց ի հարկէ քահանայի պաշտօնավարութիւնը մշտական չէ կարող լինել, ինչպէս ինքն էլ ասում է, ուրեմն հիմնական միջոցներ են պէտք, որպէս զի ապագայում դպրոցը փոքր ի շատէ կրթական հաստատութեան նմանի:

Ուստի նկատելով, որ ամբողջ Ատրպատականում միայն Գալիթի Վճայուհայ բարիք ընկերութիւնն է, որը իր նպատակն է ընտրել կրթական գործի աշխատութիւնը և մի քանի տարիներ են, որ լուրջ խնամքով առաջ է տանում այդ գիւղի գործը և որի արդիւնքներն են Ուրմիի և Բարանդուղի գաշտի մի շարք գիւղերի դպրոցները հանդերձ իրանց ուսուցիչ-ուսուցչուհիներով, նրա ուղարկու-

թիւնը հրաւիրվում է նաև այդ գիւղի վրայ ինքրվում է, որ կարելի եղածին չափ այդպիսին էլ ուղարկութեան անվից, որով անգնահատելի բարեբարութիւն ցոյց տուած կը լինի հայրութեան այդ փոքրիկ բեկորին:

Այստեղ աւելորդ չեմ համարում մի բան ևս յիշել, որը գուցէ մտածելու առարկայ կարող է դառնալ, գիւղի սակաւաթիւ ընակչութիւնը, որը գուցէ չէ կարող բաւարար թլուլ աշակերտներ տալ դպրոցին, բայց նորից ասում եմ, որ դա առանձին արգելք չէ կարող դառնալ քանի որ անձամբ կարող է իմանալ, որ միայն Շորաւը կարող է տալ 25-28 աշակերտ-աշակերտութիւն, իսկ եթէ դրա վրայ հաշուել է լինենք հարեան Դիշայի (15 տուն) մանուկները, որոնք թլուլ 13-15 կը լինեն, այն ժամանակ մի բաւարար թիւ կարող է կազմվել մի ուսուցչի համար, միայն թէ առաջարկվի այդ մասին դիշայցիներին, որոնք ուրախութեամբ կը խնդրեն:

Յուսալի է, որ այդ լինելը առանց հետեւանքի չի մնայ և մի օր Շորացու յոյսերն էլ կիրականանան:

Մ. Կարապետեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսիական սենատը որոշել է իր անդամ հանդուցեալ Վալդէի Բուսսի յիշատակը յաւերժացնել, կայնելով նրա նստած բազմաթիւ վրայ մի պղծնէ տախտակ հանդուցեալի անունը ազգանունը վրայ: Այդպիսի մեծ պատիւ մի սենատոր միայն արժանացել է մինչև օրս—դա Վիկտոր Հիւլզոն է, որի բազմաթիւ վրայ այժմ նստում է Կլէմանսոն:

Հալէպի ուսուսանողական հետադրով հարգում է Կովկասի կառավարչապետին, որ սեպտեմբերի 2-ից մինչև 14-ի երեկոն Դէր-Գարում խօսերայի 60 դէպք է պատահել: Այդքան հիւանդներից 34-ը մեռել են:

Կոստանտնուպոլիսի հետադրով տեղեկացրել է Սալոնիկի վայրիին, որ յունական յիզափոխական խմբեր առաջատարը նաևերի վրայ լողում են թուրքական ջրերում, նպատակ ունենալով ափ իջնել յարմար քաղցնում, որպէս զի նրա թափանցեն Մակեդոնիա: Թիւրք ականանաւերին հրամայված է հսկել ծովափերի վրայ:

Արտասահմանեան լրագիրներին հեռագրում են Սալոնիկից, որ Շարիբ-փաշան Պրեզիդէն մէջ շրջապատված է արևալցիներից: 16 բաւարիս զօրք Սուլէյման փաշայի առաջնորդութեամբ գնում են նրան օգնութեան:

Իրեւալում կայացած գերմանական բընագէտներ և բժիշկները ընդհանուր ժողովում ընկնում էր ընկան գիտութիւնների դասաւանդման հարցը միջնակարգ դպրոցներում: Կարգաւորվեցին ընթացողներ, որոնց մէջ ցոյց են տրված ընկան գիտութիւնների և մաթէմատիկայի հարցին զարգացողական նըշանակութիւնը ամենից համար: Ծաւ էին յայտնվում նոյնպէս, որ չեն նայելով Վիլհելմի կայսեր յայտնի միջամտութեամբ: Կլասիքական և բնական գիտությունները դեռ բոլորովին չեն հաւասարակ իրաւունքներ տեսնակցից: Կլասիքական գիտություններն այնքան շատ են, որ նոյն իսկ տեղեկական գիտութիւններ անցնող բարձրագոյն դպրոցները մասնող աշակերտները 73%-օր կլասիքական գիտություններից աւարտողներ են: Ժողովով վերջում բուհարկից մի որոշում, որով համաձայն անցնող տարվայ վճար, ցանկութիւն է յայտնվում, որ գիտականների բարձր դասարաններում մտցվի բիօլոգիայի, քիմիայի և գէօլոգիայի դասաւարտութիւնը:

ՄՇԱԿԻ ՀՆՈՒՍԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԹՎԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԵՑ

15 սեպտեմբերի

ՏՕԿԻՐ: (Բէյութ): Ռուսաց երկաթուղիական պորտ-արտուրեան գիծը դէպի հիւսիս մինչև Սալէն վերակազմված է եսպանական նեղ գծի նման: Երկաթուղիական այդ մասում երթեկնում են մինչև 60 եսպանական շոգեգնացիներ և վազօճիկներ:

ՍԻԵՄԻՆՏԻՆ, 14 սեպտեմբերի: (Բէյութ): Կուրդապատկին գրաւած ունի Սոննիէի հիւսիսային ափը, ունենալով 264 թիւանաթ: Օժանդակ զօրքեր շտապով գալիս են Սարբինից: Սոննիէի գիւղերը երկու յայտնի առաջնորդներ են Երկաթուղիական գնումը են 200 մղոն դէպի հիւսիս Մուկլէից, Սարբին տանող գլխաւոր ճանապարհի վրայ: Ասում են, որ նրանք հաւաքել են 80,000 հոգուց բաղկացած մի լաւ զինուորված զօրաբաժին: Երբորդ առաջնորդը 10,000 մարդկանցով գնում է դէպի հիւսիս-արևմուտք: Թեւեր անհերք չափազանցեցած են: Սոննիէի գիւղերը այդ զօրաբաժինները մտադրութիւն ունեն կտրել երկաթուղիական հարդրակցութիւնը և արգելել տաւար և մթերքներ հասցնել ուսանողներին: Գլուխաւոր, առաջնորդը,

որը խլից ուսանողից 1000 կը Սանիխուսում, վարձված է եսպանական խուզարկու բերօրից: ՏՕԿԻՐ, 15 սեպտեմբերի: (Բէյութ): Ոչպաշտօնական ստատիստիկական փաստերի համաձայն, Եսպանիայի հիւանդանոցներում գիտեղված վիրաւոր և հիւանդ զինուորների թիւը 45,000 մարդ է: Դրանցից 900 հոգի այնքան կազդուրվեցին, որ կարող են ուղարկվել առողջ լինելու տեղ: Բժշկութեան սխալները գիտեղիկ հետեւները տուեց ամենամիկնալ մահացութեամբ:

ԲԵԼԳԻՆ, 15 սեպտեմբերի: (Կորթ. Բիւրօ): Սերբիական կառավարութիւնը հրատարակեց հետեւեալ. «Մի քանի լրագիրներ մեղադրում են բողոքների այն անուամբ, որ նրանք կոտորում են իրանց եղբայրներին Մակեդոնիայում, իսկ իրականութիւնն այն է, որ թէ բողոքարկան կառավարութիւնը և թէ բողոքարկան ժողովուրդը միասնաբար անսպան են այդ սերբիական կառավարութիւնը մէջ, ճիշդ նոյնպէս թէ սերբիական կառավարութիւնը և թէ սերբիական ժողովուրդը: Մակեդոնիայում մի քանի կռիւտներ, այլ ևս չալկցութիւն չը գտնելով ոչ Սերբիայում, ոչ էլ Բոլգարիայում, զրկվեցին ապստամբական նշանակութիւնից և դարձան աւազակութիւն: Սերբիական և բողոքարկան կառավարութիւնները չեն յապաղի դատապարտելու յիզափոխականների գործունէութեան այդպիսի եղանակը և Մակեդոնիայում բէթօրներ մտցնելու մէջ շահագրգռված պետութիւնների օգնութեամբ, մենք միջոցներ կը գտնեցնել զինուորութիւն ցոյց տալու այդտեղ և անձանց անկարգութիւններին:»

ՊԵՏԵՐՆՈՒՐԳ: Սեպտեմբերի 15-ին Նոր Պետրոսօֆ կայսրանից Օդէսայի զինուորական շրջանի զօրքերը գտնվելու տեղը բարեհաճեց ուղարկել Սեպաւոր Կայսր Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալեքսանդրովիչի հետ: Սեպտեմբերի 15-ին Գասպրիայից ճանապարհ ընկաւ յունական Գէօրգի արքայորդին:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 14 սեպտեմբերի: (Բէյութ): Շիթ-Նիւ-Սօլօքօր շոգեգնացի վրայ գտնվում են 1000 զինուորներ, որոնք պէտք է փոխարինեն ուսանական բերդապահ զօրքին Կրետէ կղզու վրայ: Օձ: Ներկայ տարում նկատված է վրանահատակ մահմեդականների անսովոր հոսանք կազմարիայից դէպի Ճէրզանեան շրջանը: Բացի ուստաւորներից և վաճառականներից, եկան 3626 բաւար մշակներ: Ընտանիքներ թողնելու և օտար երկիրներ մշակութեան համար անագին խմբերով գնալու պատճառը տեղական ընակիչները բացատրում են նրանով, որ Ձիւստանը չափազանց աւելացրել է հարկերը օտար պետութիւնների պարտքերը վճարելու համար: Դուռնապանները մէջ դժգոհութիւն է նկատվում:

ԻՐԿՈՒՍՏՅԱ: Մասերով կտուցանվող շուրջ-բայկական երկաթուղին մասերով էլ բացեց շարժումը—առաջ Միսօվայա—Տանիսոյ մասի վրայ, իսկ յետոյ Տանիսոյ-Կուրուսկի վրայ: Վերջապէս անցաւ առաջին գնացքը վերջին Կուրուսկի-Բայկալ մասի վրայ: Մասի փոքր կառավարից առաջինը կուրուսկա-շոգեկառքեր: Դուրս եկաւ առաջին գնացքը Բայկալ կայսրանից ետքը վազօճով, նրա ետեւից հետեւալը Կարմիր խաչի վազօճներով: Առաջին գնացքով գնացին հարդրակցութեան ճանապարհներին միխիստրը և ճանապարհը ընտր յանձնաժողովը, որոշելու համար, թէ նախարար է շարժեցնել լուսնորական, նրախական և բաւարատային գնացքները Կուրուսկի-Բայկալ մասի վրայ, 80 վերստ տարածութեամբ: Այդ ժամանակամիջոցին նոր մասի կայսրաններում և անցողական գծերի վրայ շարվել էին և գործում էին տեղեկօնային գործիքներ: Հեռագիր և կայսրանային շինութիւնները պատրաստ են:

16 սեպտեմբերի

ՊԱՐԻՉ: Մէուլից եկած տեղեկութիւնների համաձայն, 1600 հոգուց բաղկացած մի զօրախումբ 20 թիւանաթներով յարձակում կրեց կողմներից Սալիսին ճանապարհի վրայ: Եսպանացիները կորցրին 10 մարդ սպանված և 17 վիրաւորված: Եսպանական պահակազօրքը Գինալում շատ ուժեղացրված է: Գինալում և Տուսէն գետի մէջ սպանվում է ընդհարումը Վլադիվոստոկեան զարնիգօնի զօրքերի հետ:

ՊԱՐԻՉ: Ռուսաց գլխաւոր բանակատեղից հարդրում են, որ եսպանական զօրախմբեր արշաւում են դէպի Փուրչուսէն և Մինիսիսին: Այդ կէտերի շատ տեղի կուսուցիչ հաւանօրէն ընդհարումը Կուրուսկի-Բայկալ մասից և Կուրուսկի-Բայկալ մասի ճանապարհը և ուղի բոլորովին վերջերս շինված մասերն այնքան լաւ են, որ առաջին գնացքին թոյլ

տուին բաւական արագ շարժվելու: այդպիսի պայմաններում շարժման վտանգ չը կայ, և գնացքը Կուրուսկի հասաւնշանակված ժամանակը: Սեպտեմբերի 12-ի դէպքին հանդիսաւորութիւն չը տրվեց, բայց և այնպէս նաւաստացիք շէնքը և տօնելի մուսքերը զարդարված էին կանաչներով և դրօշակներով: 47-ը վերստի վրայ շինված է մի շատ սղոցեղիկ կամար՝ հետեւող մակագրութեամբ: «Լիսաբօն-Վլադիվոստոկ»: Տօնէլներում, գնացքի անցնելու ժամանակ, վառվում էին կերտներ, որոնք նրան ֆանտաստիքական տեսք էին տալիս: Բանուրները խմբերը հաւաքվել էին ճանապարհի կէսին և գնացքին դիմաւորեցին «ուրա»-ով: Եուրջբայկալեան ճանապարհը դաշտային և ոչ լեռնային ընաւորութիւն ունի.— դիւրութիւնները 71,000-ից չեն անցնում, իսկ պտոյտների կորութիւնը 150 սաժէն է: Չը վերջացրած մասերն աննշան են և չեն կարող խանգարել նոյն իսկ սղոցակական գնացքների ժամանակաւոր շարժումին:

ՏՕԿԻՐ, 15 սեպտեմբերի: (Բէյութ): Եսպանական նոր ներքին 5/10 30 միլիոն փոխառութիւնը բաց է թողված 92%-ի պայմաններով:—2 ինտրագրութեան վերաբերեալ օրէնքը կը վերացվի: Դրա հետեւեալը զօրքեր թիւ մեծացնելը կը լինի:

ԿԻՒ: Վիլհելմ կայսրը 1905 թվի սկզբում դիւաւորութիւն ունի նորից ճանապարհորդութիւն կատարել Միջերկրական ծովով:

ՍՍՐԱՏՕՎ: Վաճառական Գօրին ժողով միլիոն կանիկ բարեբարութեան հիմնարկութիւնների համար:

ԻՐԻՆՎ: Սեպտեմբերի 15-ին Իւրիելի գիւնապիտան տօնից իր հարեւրամտայ յօրեկանը:

ՊԵՏԵՐՆՈՒՐԳ: Վերջացան բուժական սէզօնը Ժիւզիօօօրակի, Էսպանուկի և Պետտի-օրակի խմբերում:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 14 սեպտեմբերի: (Կորթ. Բիւրօ): Թիւրքիայի կողմից Աթէնքում արած աւազաբութիւնները պատճառով, յունական կառավարութիւնը խոստացաւ զօրեղացնել սահմանագծային պահակախմբերը: յիզափոխական հրոսակախմբերը սահմանից անցնելը արգելելու համար: Այդպիսի միջոցներ տեղի կուսան և թիւրքաց կողմից:

ԴԻՒՉԻՆ, 15 սեպտեմբերի: Թագաւորը համեմատաբար լաւ անցկացրեց երէկվան օրը և վերջին գիշերը:

ՍՕԿՆՈՒՍ: Սեպտեմբերի 14-ին ցերեկով օդապարիկով բարձրացած երեք օդաչուացիներ վիճակի մասին ոչինչ տեղեկութիւններ չեն ստացված: Օդապարիկը երկի տարվել է դէպի Ֆինլանդական ափը:

16 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐՆՈՒՐԳ: Հրատարակված են Բարձրագոյն ուղեգնք. Ներքին գործերի մինիստրը օգնականներ գաղտնի խորհրդականներ Ձիւսովիէլին և Ստիլինսկուս հրամայված է լինել Պետական Սորհրդի անդամներ:

Ժամատար ղեմ կաւոլու համար Բարձրագոյն հիմնած յանձնաժողովից: «Սեպտեմբերի 5-ից մինչև 12-ը Անդրկասպեան շրջանում նորից խօսերայով հիւանդացան 23 և մեռան 11 հոգի: Հիւանդացողների ամենամեծ թիւ նկատվում էր Մերվում, ուր հիւանդացան 19 հոգի: Մերվից դուրս մէկ մէկ հիւանդացողներ կային Բայրամալիում, Ֆիրուզում և միջին-ասիական երկաթուղու գծի վրայ: Մերվի մօտ և մնացած տեղերում, ուր առաջ նկատվում էր խօսերայ, Ասխաբադում, Կասախայում, Տէրթէնում, Հասանկուլիում և Չիկիլիքում նոր հիւանդացողներ չը կային վերջին 10—14 օրերի ընթացքում: Բագաւում խօսերայով հիւանդացողների թիւը վերջին օրերս մեծացաւ: Սեպտեմբերի 5-ից մինչև սեպտեմբերի 14-ը հիւանդացան 60 և մեռան 35: Սեպտեմբերի 4-ին եղել է խօսերայով հիւանդանալու դէպք Սարատովում, ուր ապա սեպտեմբերի 6-ից մինչև 14-ը նորից հիւանդացան խօսերայով 9, բայց մեռան 3 հոգի: Բուրը հիւանդացողները, բայց մէկից, որ եկել էր Պետրովիցի, տեղական ընակիչներ էին, պարագմունքով բանուրներ, որոնք զբողվում էին ապրանքների տեղափոխութեամբ շոգեգնացիին նաւահանգիստներ և երկաթուղու վրայ:

ՉԻՖՈՒ, 15 սեպտեմբերի: (Բէյութ): Ռուսական տեղեկութիւնները համեմատ, եսպանացիները Պորտ-Արտուրը վերջին շտապով ժամանակ կորցրին 7000 վիրաւորներ և սպանվածներ: Սեպտեմբերի 15-ին բերդից հեռացած մի շինացի ասում է, որ ուսանողի կարգաւորներն են ժողովուրդը: Եսպանացիները չը կարողացան դիմանալ իրանց գրաւած երեք ամրութիւնների վրայ և ետ քաշվեցին սեպտեմբերի 13-ին կէսօրին, ենթակիցվելով երեք

